

Oversikt over kommentarane i fråsegnene til Klimaplanen

Overblikk

#	Kven kommenterer	Tal på kommentarar
1	Askøy kommune	7
2	BKK	16
3	Fjell kommune	6
4	Privatperson: Helene Frimannslund	2
5	Hordaland Bondelag	1
6	Jernbaneverket	2
7	NVE	1
8	Voss kommune	2 (førebels fråsegn)
9	Austrheim kommune	5
10	Granvin herad	1
11	Bergen kommune	4 (førebels fråsegn)
12	Bergen og Hordaland Turlag	7
13	CMR	10
14	Forum for Natur og Friluftsliv Hordaland	16
15	Naturvernforbundet Hordaland	15
16	Norsk Solenergiforening Bergen	5
17	Statens Vegvesen	19
18	Ungdommens fylkesutval	2
19	Wave Propulsion AS	2
20	Forskningsrådet	1
21	Fylkesmannen i Hordaland	Ventast 05.05.14
22	Radøy kommune	9
23	Rådet for menneske med nedsett funksjonsevne	3
24	Samnanger kommune	3
SUM		139

Innhold

Overblikk	1
Generelle kommentarar.....	2
Kapittel 1: Visjon, mål og handlingsrom	8
Kapittel 2: Klimautfordringane.....	12
Kapittel 3: Energiproduksjon.....	15
Kapittel 4: Bygningar	29
Kapittel 5: Arealbruk og transport	30
Kapittel 6: Næring og teknologi	37
Kapittel 7: Tilpassing til klimaendringar	41

Generelle kommentarar

#.#	Kor?	Kven?	Type	Kommentar	Endringsforslag	Vårt svar	Vår endring	
9.1		Austrheim kommune	Føresetnadar	«..livskraftige knutepunkt og senter ulike stadar i Hordaland slik at me kan redusera behovet for persontransport til viktige tenestetilbod.»	«..måla og strategiane må følgjast opp og sjåast i samanheng med det fylket elles arbeider med. Klimaplanen må difor vera styrande for «Kollektivstrategi for Hordaland» og for fylket si satsing for å få på plass samanhengande gang- og sykkelveggar i heile fylket.»	Viktig innspel til planen si rolle ovanfor andre planar som fylkespolitikarane må ta stilling til. Sjå dessutan 25.2.	Inga endring.	☒
9.2		Austrheim kommune	Føresetnadar		«Klimaplanen må vera styrande for «Kollektivstrategi for Hordaland».»	Sjå 9.1.	Inga endring.	☒
3.5		Fjell kommune	Føresetnadar	Klimaplanen må samsnakke med næringsplanar og – strategiar i fylket.		Ja, sjå 9.1.	Inga endring.	☒
22.2		Radøy kommune	Føresetnadar	Økonomiske og menneskelege ressursar ein suksessfaktor.		Sjå fylkeskommunen sitt budsjett på www.hordaland.no .	Inga endring.	☒
22.3		Radøy kommune	Føresetnadar	Samordning med andre planar: m.o.t. Kollektivstrategien må ein sikre at ein nyttar kollektivtilbodet i ein klima- og energifremjande måte i heile fylket.		Sjå kommentar 9.1.	Inga endring.	☒

#.#	Kor?	Kven?	Type	Kommentar	Endringsforslag	Vårt svar	Vår endring	
12.3		Bergen og Hordaland Turlag	Generelt	Fleire av kommunane i Hordaland vil kunne dra nytte av interkommunalt plansamarbeid.	Som overordna plan bør det vurderast om det kan inkludrast eit vedlegg over dei 33 kommunane i Hordaland som har utarbeidd klima- og energiplanar, kva plantype som er valgt for klima- og energiplan og kva status desse planane har.	Godt innspel jf. 2.1.	Forslag til tiltak i neste handlingsprogram.	☒
2.1		BKK	Generelt	Svært positivt at HFK ser klima og energiutvikling i samanheng, uklart korleis ein kan nå måla.		Måla er ambisiøse, måloppnåinga er avhengig av tiltak også på kommunalt og nasjonalt nivå.	Inga endring.	☒
13.10		CMR	Generelt	Godt utgangspunkt for en ambisiøs klimapolitikk, suksess avhengig av gode tiltak for å nå måla, CMR vil gjerne bidra med kompetanse og innspel.		Så flott, sjå 2.1.	Inga endring.	☒
14.2		FNF	Generelt		Saknar innleiing om hovudutfordringar til kvart kapittel.	OK.	Inga endring	☒
14.3		FNF	Generelt	Fleire av kommunane i Hordaland vil kunne dra nytte av interkommunalt plansamarbeid.	Som overordna plan bør det vurderast om det kan inkludrast eit vedlegg over dei 33 kommunane i Hordaland som har utarbeidd klima- og energiplanar, kva plantype som er valgt for klima- og energiplan og kva status desse planane har.	Godt innspel jf. 2.1, sjå 12.3.	Forslag til tiltak i neste handlingsprogram	☒
7.1		NVE	Generelt	Ingen merknadar.		OK.	Inga endring.	☒

#.#	Kor?	Kven?	Type	Kommentar	Endringsforslag	Vårt svar	Vår endring	
22.1		Radøy kommune	Generelt	Planen framstår som tidsaktuell i høve klimaendringane, og omarbeidinga i høve tidlegare plan gjer den meir presis, og vil vonleg vera eit godt styringsdokument. Høyringsutkastet har eit tydeleg handlingsprogram, og me støttar at Fylkeskommunen skal ha årleg rullering av handlingsprogram og tiltaksdel.		Takk.	Inga endring.	☒
22.9		Radøy kommune	Generelt	Radøy kommune støttar at Fylkeskommunen er ein pådrivar og aktiv samarbeidspart overfor kommunane i dette arbeidet.		OK.	Inga endring.	☒
23.1		Rådet for menneske med nedsett funksjonsevne	Generelt	Registrerer at det ikkje er nemnt med eit ord korleis ein på kort sikt kan få bukt med det giftlokket som ligg over Bergen på vinterlege dagar, ønskjer at desse helseskadelege utfordringane vert klart definerte i planen, og at planar og strategiar for snarlege løysingar vert synleggjort, her bør Hordaland fylke vera ein pådrivar overfor Bergen Kommune, så tiltak kan gjennomførast snarast.		Sjå måla om redusert utslipp, energieffektivisering og fornybar energi, dessutan nytt avsnitt om samanfall med kamp mot lokal luftforureining i kapittel 2.1.	Nytt avsnitt under kapittel 2.1 om lokal luftkvalitet.	☒
23.3		Rådet for menneske med nedsett funksjonsevne	Generelt	Ingen oversikt over budsjettet for tiltaka for å nå måla.		Sjå 22.2.	Inga endring.	☒

#.#	Kor?	Kven?	Type	Kommentar	Endringsforslag	Vårt svar	Vår endring	
24.3		Samnanger kommune	Generelt	Elbil-ladeinfrastruktur: utbygging bør skje spesielt der det ikkje er god kollektivdekning, her bør fylkeskommunen vera aktiv pådrivar i utbygginga m.a. ved å bidra økonomisk.		OK.	Inga endring.	☒
17.1		SVV	Generelt	Klimaplan og handlingsprogram skulle vore på høyring saman for å sikre kopling mellom mål og handlingsdel.		God idé, ikkje mogleg i denne omgang.	Inga endring.	☒
17.2		SVV	Generelt	Uklar skilnad mellom mål, strategiar og tiltak, oppfordrar til <ol style="list-style-type: none"> 1. Tydeleg mål- og strategistruktur, der alle måla så langt mogleg er målbare 2. Skilnad mellom strategiar/delmål som vert følgd opp i HP og strategiar/delmål som vert følgd opp i andre samanhengar 3. Enkelt, overordna opplegg for rapportering av resultat frå aktuelle tiltak og satsingar som ikkje vert følgd opp i HP 		Takk for innspelet, vi tek denne kritikken med oss i den vidare prosessen med Handlingsprogrammet .	Inga endring.	☒
3.6		Fjell kommune	Innhald	Viser til høyringsfråsegn til Kollektivstrategien.		Sjå kapittel 5.3.	Inga endring.	☒
17.18		SVV	Layout	For små figurar som berre går over ei spalte.		Takk for tilbakemelding.	Layout vert forbetra etter politisk vedtak	☒
14.7		FNF	Ordbruk	Grøne sertifikat = «elsertifikat».	Endre til elsertifikat på 4 stader: 1.3.1, 3.1.1, 3.4.1, 3.5.3	OK.	Jf. forslag.	☒

#.#	Kor?	Kven?	Type	Kommentar	Endringsforslag	Vårt svar	Vår endring	
14.12		FNF	Ordbruk	Vindmølle eller vindpark er upresist.	Rette til «vindturbin og vindturbinanlegg/ vindkraftanlegg/ vindindustri-anlegg	OK.	Jf. forslag.	☒
1.1		Askøy kommune	Positivt	Stiller seg bak høyringsutkastet.		Flott.	Inga endring.	☒
9.3		Austrheim kommune	Positivt	Satsing på klimavenlege bygg, ladeinfrastruktur for elbilar, gang- og sykkelveggar, klimavenleg sjøfartsteknologi.		OK.	Inga endring.	☒
11.1		Bergen kommune	Positivt	«Det er gjort ein god jobb med å forenkle planen i denne rulleringa og det vil gi meir slagkraft og gjere det enklare for kommunane å rullere sine planar», kompetansemiljø for energieffektive bygg på Vestlandet, fylkeskommunen sin verksemd som miljøvenleg førebilete for kommunane, dessutan Kollektivstrategien.		Takk og OK.	Inga endring.	☒
3.1		Fjell kommune	Positivt	Energiaspekta vert løfta fram.		OK.	Inga endring.	☒
14.1		FNF	Positivt	Heilskapleg syn på energi, klima og miljø.		OK.	Inga endring.	☒
20.1		Forskningsrådet	Positivt	Regionale planar er naudsynt for å følgje opp nasjonale målsetnadar, viser til relevante forskningsprogram (ENERGIX og KLIMAFORSK).		Takk jf. 2.1.	Inga endring.	☒
24.2		Samnanger kommune	Positivt	Fokus på energieffektivisering.		OK.	Inga endring.	☒
8.1		Voss kommune	Positivt	Planen er oversiktleg og kunnskapsbasert.		Takk.	Inga endring.	☒
9.4		Austrheim kommune	Tiltak	Fjernvarmenytting frå Statoil Mongstad.		Takk for forslag til tiltak i Handlingsprogrammet.	Inga endring.	☒

Generelle kommentarar

##	Kor?	Kven?	Type	Kommentar	Endringsforslag	Vårt svar	Vår endring	
9.5		Austrheim kommune	Tiltak	Livskraftige knutepunkt og senter.		Etterlysing av tiltak i Handlingsprogrammet.	Inga endring.	☒
10.1		Granvin herad	Tiltak		Berekraftig nytte av overskotsmassar.	Takk for forslag til tiltak i Handlingsprogrammet.	Inga endring.	☒
16.4		Norsk solenergiforening Bergen	Tiltak		Utvikle et bransjeregister for solenergi.	Takk for forslag til tiltak i Handlingsprogrammet.	Inga endring.	☒
22.5		Radøy kommune	Tiltak	Nytte spillvarme frå Mongstadraffineriet.		Takk for forslag til tiltak i Handlingsprogrammet.	Inga endring.	☒
22.7		Radøy kommune	Tiltak	Ei fornying av vegnettet er også god klimapolitikk.		Ikkje prioritert i klimaplanen sidan det stridar mot mål om meir gange, sykkel og kollektivtransport.	Inga endring.	☒
22.8		Radøy kommune	Tiltak	Me vil også vektleggja at satsinga på ladepunkt for elbilar vert vidareført i heile fylket.		Tilskotsordning eksisterer.	Inga endring.	☒
8.3		Voss kommune	Tiltak	Grøn Fjord er lansert som eit satsingsområde for miljøvenleg og klimanøytral utvikling i verdsarvområdet Vestnorsk Fjordlandskap.	Synleggjøring i planen.	Viktig satsingsområde, men gjeld ikkje Hordaland.	Inga endring.	☒
25.1	S. 02	Internt	Layout				Opplisting av deltakarar blir flytta til andre omslagsside.	☒
25.2	S. 03	Internt	Føresetnadar			Jf. ønske om at Fylkeskommunen sine planar skal samsnakke betre.	På tredje omslagsside kjem ei liste over andre relevante planar med netadresse.	☒

Kapittel 1: Visjon, mål og handlingsrom

##	Kor?	Kven?	Type	Kommentar	Endringsforslag	Vårt svar	Vår endring	
15.2	S. 07: Mål	Naturvernforbundet Hordaland	Argumentasjon	Klimagassutslippene må reduseres systematisk og gradvis over tid. Det er mange ulike vedtak som til sammen bidrar til å gjøre samfunnet klimavennlig og bærekraftig. Derfor er det formålstjenlig å ha en årlig målsetting i stedet for et mål utenfor valgperioden for de folkevalgte.	«Utslepp av klimagassar i Hordaland skal reduserast med 5 % årleg, slik at utsleppa er redusert med minst 22 % innan 2020 i høve til 1991 og minst 40 % innan 2030 i høve til 1991.» «Energibruken i Hordaland skal effektiviserast med 3,7 % årleg slik at energibruken er minst 20 % lågare innan 2020 og minst 30 % lågare innan 2030 i høve til 2007. Energibehovet til alle føremål skal i størst mogleg grad dekkjast av fornybare energikjelder utan tap av naturmangfald.»	Samsvar med 17.7.	Kurve i kapittel 2.1 som viser utsleppsutviklinga og lineær trend fram til måla.	☒
15.1	S. 07: Visjon	Naturvernforbundet Hordaland	Innhald		«I 2030 er Hordaland på god veg til å vere eit robust, berekraftig og økologisk orientert nullutsleppssamfunn.»	Vi har ein enkel visjon med hovudfokus på klima.	Inga endring.	☒
24.1	S. 07: Visjon	Samnanger kommune	Innhald	Meir spenstig visjon.	«Klimafylket Hordaland tar ansvar og skaper berekraftige løysingar»	Sjå 15.1.	Inga endring.	☒

#.#	Kor?	Kven?	Type	Kommentar	Endringsforslag	Vårt svar	Vår endring	
12.1	S. 08: avsnitt 3	Bergen og Hordaland Turlag	Faktafeil	Noreg har ikkje slutta seg til energieffektiviseringsdirektivet som det vert hevda.	«Olje- og energidepartementet har gjennomført ei offentleg høyring om direktivet i 2012 [...] og norske myndigheter vurderer for tida om direktivet har EØS-relevans. Ein sentral del av energieffektiviseringsdirektivet er at dei einskilde landa som sluttar seg til direktivet må setja forpliktande mål for energieffektivisering. Statistisk sentralbyrå har i sin rapport om effekten av energieffektivisering kome fram til at fornybarandelen kan aukast til 73% innan 2020, dersom verkemidla som vert føreslått i energieffektiviseringsdirektivet vert tatt i bruk.» mm.	Takk for utfyllande informasjon.	Jf. forslag.	☒
2.7	S. 08: avsnitt 3	BKK	Faktafeil	Noreg har ikkje slutta seg til energieffektiviseringsdirektivet.	«Den norske regjeringa har uttalt at den vil, i samråd med dei andre EØS-medlemmane og EFTA, vurdere om direktivet er relevant for EØS-avtalen.»	Takk for utfyllande informasjon, sjå 12.1.	Jf. 12.1.	☒
14.5	S. 08: avsnitt 3	FNF	Faktafeil	Det medfører ikkje riktighet at Noreg har slutta seg til energieffektiviseringsdirektivet, men direktivet har vore ute på offentleg høyring (OED, 2012). Direktivet gjeld heller ikkje berre for statlege bygg.		Takk for utfyllande informasjon, sjå kommentar 12.1	Jf. 12.1.	☒

##	Kor?	Kven?	Type	Kommentar	Endringsforslag	Vårt svar	Vår endring	
17.5	S. 08: avsnitt 7-11	SVV	Innhald	Tydlegare om fylkeskommunen og statlege etatar sin rolle i arealplanlegging: tilrettelegging for sykling, fortau, kollektivfelt Staten og fylkeskommunen sine investeringar i transportnettet samt tilskot.		Ivareteke i kapittel 1.4.	Inga endring.	☒
1.7	S. 08-9	Askøy kommune	Innhald	Fokus på klima i den vidaregåande skulen.		Fokus på klima i Fylkeskommunen sine skular skjer gjennom næringsstrategi B5 (Miljøsertifisering for alle elevar), noko som inkluderer miljødag, og gjennom bygningsstrategi D (Auka kompetanse for elevar på byggfag).	Inga endring.	☒

##	Kor?	Kven?	Type	Kommentar	Endringsforslag	Vårt svar	Vår endring	
3.2	S. 09-10	Fjell kommune	Generelt	Vidare satsing på kunnskapsutvikling og nettverksbygging mellom forskingsmiljø, næringsliv og kommunane.		Viktig innspel som resulterer i nye strategiar for kapittel 1.	<p>Strategi A – Samarbeid mellom politiske nivå</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Klimaråd Hordaland – Pådriv for klimafokus nasjonalt og lokalt 2. Klimanettverk Hordaland Samarbeid mellom kommunar om å løyse praktiske utfordringar <p>Strategi B – Samarbeid mellom offentleg, privat og forskning og utvikling</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Fylkespolitikere som klimaambassadører i styrer og råd 2. Klimapartner Hordaland – Forpliktande samarbeid mellom private og offentlege verksemdar for å få ned klimagassutsleppa. 3. Klimatekst Hordaland – Nedskalering av klimadata for bruk i kommunal klimatilpasning 	☒

Kapittel 2: Klimautfordringane

##	Kor?	Kven?	Type	Kommentar	Endringsforslag	Vårt svar	Vår endring	
4.1	S. 12 -	Helene Fri-mannslund	Innhald	Utsleppskjeldene vert berre generelt definert og ikkje vidare analysert.	Framheve dei 10 – 20 største ut-sleppspunkta i næringslivet.	Forslag til fokus for tiltak i Handlingsprogrammet.	Inga endring.	☒
25.3	S. 12: avsnitt 6	Internt	Innhald			Oppdatering jf. tredje del av IPCC sin femte rapport frå april 2014.	I 2010 var det globale ut-sleppet 49 Gt CO ₂ -ekvivalenter. (1 Gt = 1 gigatonn = 1 milliard tonn). Av dette var 32 Gt CO ₂ frå fossil forbrenning, 6 Gt CO ₂ frå areal-, skog- og landbruk og 11 Gt CO ₂ -ekvivalentar frå andre klimagassar. Tala for 2011 er venta å auke med 3 %.	☒
15.4	S. 12: avsnitt 8	Naturvernforbundet Hordaland	Innhald	Bør også få med at antall tilgjengelige klimakvoter i ECT reduseres med litt over 2 prosent pr. år.		For detaljert.	Inga endring.	☒

25.5	S. 12-17	Internt	Innhald			Det er viktig å få med referansar til den aktuelle del tre av IPCC sin femte rapport.	<p>TIDA ER I FERD MED Å RENNE UT FNs klimapanel sin femte rapport frå 2014 seier at det er mogleg å avgrense oppvarminga til to grader, men at dette vil krevje gjennomgripande endringar i alle sektorar. Togradersmålet føresett at konsentrasjonen av CO₂-ekvivalentar i atmosfæren ikkje kjem over 450 ppm (milliondelar) i 2100. Dette kan ein nå ved å redusere globale utslepp av klimagassar med 40 - 70 prosent frå 2010-nivå innan 2050. Dette tydar at årlege utslepp må reduserast til 15 - 30 Gt CO₂-ekvivalenter i 2050.</p> <p>Slike reduksjonar kan typisk nåast gjennom raskare betring av energieffektiviteten og ein tre- til firedobling av delen energi med null eller lave klimagassutslepp. Det vil seie fornybar energi, kjernekraft og fossil energi med karbonfangst og lagring (CCS) eller bioenergi med karbonfangst og lagring. Dei fleste scenarioa føresett omfattande bruk av "karbon-negative" løysningar, det vil seie løysningar som fjernar CO₂ frå atmosfæren. Dette gjeld spesielt i siste halvdel av hundreåret, slik at netto utslepp i 2100 er nær null eller under null. Det er jamvel utfordringar og uvisse knytt til desse metodane.</p>	☒
12.2	S. 13: avsnitt 4	Bergen og Hordaland Turlag	Innhald	«For fylkeskommunar og kommunar er det svært viktig at det føreligg eit statistisk grunnlag som gjev oversyn over utsleppskjelder. [...] I samband med kommunal energi- og klimaplanlegging er det difor urovekkjande at det er føreslått å ta bort kap. 2 om lokale energiutgreiingar i energiutgreiingsforskrifta (høyringsfrist 1. juli 2014, Norges vassdrags- og energidirektorat).»		Tala er enno ikkje tilgjengeleg (som nemnd s. 19: avsnitt 4).	Inga endring.	☒

3.3	S. 13: avsnitt 4	Fjell kommune	Innhald	Lite evaluering av måloppnåing sidan førre klimaplan.	Det burde vore presentert nye tal for å visa kor utviklinga er på veg.	Sjå 12.2, dessutan viser den framlegget av Klimaplanen til undervegs-evaluering.	Inga endring.	☒
15.3	S. 16: avsnitt 3	Naturvernforbundet Hordaland	Innhald	RCP2 forutsetter også at klimagasser tas ut av atmosfæren. Dette bør også være omtalt i teksten.		Riktig.	«...inklusive løysningar som fjernar CO2 frå atmosfæren»	☒

Kapittel 3: Energiproduksjon

#.#	Kor?	Kven?	Type	Kommentar	Endringsforslag	Vårt svar	Vår endring	
2.2	S. 20	BKK	Innhald	Regional effekt av utvida fornybarsektor.	Verdiskaping og økt sysselsetting.	Viktig poeng, uvisse prognoser. Vår statistikk 3300 sysselsette, 4,4 mrd verdiskaping i produksjon og distribusjon av elektrisk energi i 2012. Data er henta frå Business Region Bergen sine nøkkeltal for prioriterte næringer, utarbeidd av ideas2evidence. BKK tal om realisering av alle deira prosjekt pr 2012 representerar 17500 årsverk over ein 10-års periode, men omfang noko nedjustert i etterkant.	«I 2012 var kring 3300 personer sysselsett med produksjon og distribusjon av elektrisk energi i Hordaland, og sektoren representerte ei verdiskaping på 4,4 mrd kr.(ref Statistikk i vest/Business Region Bergen) I anleggstida vil bygging av nye fornybare anlegg medverke til auka sysselsetting og verdiskaping i regionen.»	☒
14.6	S. 20: mål	FNF	Innhald		Målet om auka andel og mangfald av fornybar energi utvidast med: «..samtidig som det [Hordaland] tek omsyn til naturverdiar (t.d. biologisk mangfald, friluftsliv/rekreasjon, landskap etc).»	All energiproduksjon har konsekvensar. Presisering av miljørammer for utbygging kunne takast inn for å syne korleis dette skal skje. Samstundes gjev strategiane B4 og B6 denne presiseringa. Høyringsfråsegnene om dette går i ulike retningar.	Inga endring.	☒

15.5	S. 20: Mål	Naturvernforbundet Hordaland	Innhald		Utvide målet om auka andel og mangfald innan fornybar energi med: «... med minst mogleg miljøskadeleg produksjon og som ikkje skadar naturmangfaldet i produksjon eller drift.»	Sjå 14.6.	Inga endring.	☒
14.4	S. 20-28	FNF	Argumentasjon	Mål for energiproduksjon og –effektivisering er avhengig av regelmessig evaluering.	Ein tek med eit mål for årleg reduksjon i utslipp av klimagassar, samt ein årleg auke i energieffektivisering.	Sjå 17.7.	Kurve i kapittel 2.1 som viser utsleppsutviklinga og lineær trend fram til måla.	☒
14.1 1	S. 21-28	FNF	Innhald	Poenget er at det kan vere positivt med oppgradering av vasskraftteknologi, men vi påpeiker òg at visse typar utvidingsprosjekt kan vere konfliktfylte mht. viktige natur- og friluftslivsverdiar, støtter difor at energieffektivisering skal vere strategi A, og ønskjer at innspel om dette i vasskraft kan bidra i den prosessen.		OK.	Inga endring.	☒
11.2	S. 22: avsnitt 5-6	Bergen kommune	Innhald	Fylkeskommunen er ein viktig høyringspart ovanfor sentrale mynder.	Ta opp problemstillingar med avgjerse sentralt, til dømes kring petroleumsindustrien.		Inga endring.	☒

25	S. 23: avsnitt 1	Internt	Innhald			Bilete av småkraftutbygginga kan nyanserast noko, sett i høve til dei låge kraftprisane for tida.	Før siste setning: «Elsertifikatordninga sitt krav om utbygging innan 2020 saman med tidvis låge straupriser kan gjere det vanskeleg å få lønsemd i alle dei planlagde prosjekta. Ei anna barriere for å realisere....»	☒
----	---------------------	---------	---------	--	--	---	--	---

14.8	S. 23: avsnitt 3	FNF	Innhald	<p>I dokument 3:5 (2013 – 2014) ”Riksrevisjonens undersøkelse av effektivitet i konsesjonsbehandlingen av fornybare energi” blei det m. a. påpeikt under avsnitt ”5.5.1 Samlet belastning” (s. 76) at ”retningslinene for vindkraft og småkraft er imidlertid ikke oppdater etter ny plan- og bygningslov og naturmangfoldloven, og beskriver dermed ikke hvordan kartlegginger og vurderinger av samlet belastning skal gjennomføres i henhold til dette lovverket”.</p>	<p>Utvide første setning til: «Grunna eit høgt antall utbyggingar innanfor vasskraft, både allereie utbygde og planlagde, fører dette til eit stort press på den attverande vassdragsnaturen. Konsekvensane ved utbygging av vasskraft (sjå tabell 2 [i fråsegna]) er knytt til tap av biologisk mangfald som er avhenging av vassføringa, friluftslivs-, og landskapsverdiar ved tap av fossar og synlege vasstrengar, forringing av reiselivsverdiar og tap av kulturminne. I tillegg til å vurdere naturverdiar i kvart enkelt vassdrag, er det òg særskilt viktig å ta omsyn til den samla effekt på naturmiljøet sett under eit større område eller region (samla belastning), sett i lys av at 57 % av vasskraftpotensialet i Hordaland allereie er utbygd.»</p>	Sjå kommentar om sumverknad, 14.9.	Inga endring utover det som framgår 14.9.	☒
------	---------------------	-----	---------	---	--	------------------------------------	---	---

14.9	S. 23: avsnitt 3	FNF	Innhald	<p>Det er problematisk at det per dags dato ikkje fins eit offentleg rammeverk for å vurdere omgrepet "samla belastning". Vi meiner at klimaplanen må ta hensyn til at viktigheita av å unngå tap av naturverdiar (biologisk mangfald, friluftsliv, landskap), samt at kommunar og fylket må bidra til å auke kunnskapsgrunnlag (gjennom lokale kartleggingar). Dette vil vere i tråd med klimaplanen sin intensjon om å unngå tap av naturmangfald ved fornybarutbygging.</p>		<p>Samd i at metodikk for sumverknader på tvers av utbyggingsprosjekt er dårleg utvikla, noko ein også erfarte i utarbeiding av fylkesdelplan for små vasskraftverk.</p>	<p>«Metodikk for sumverknad på tvers av utbyggingsprosjekt er lite utvikla og er ei tilleggsutfordring når det gjeld å vurdere kva inngrep som kan akseptrast og kva utbyggingar som ikkje bør få løyve.»</p>	☒
------	---------------------	-----	---------	--	--	--	---	---

14.1 0	S. 23: avsnitt 3	FNF	Innhald	<p>Poengeter viktigheita av at hensynet til naturverdiane vert vurdert opp mot gjeldande «Fylkesdelplan for små vasskraftverk i Hordaland 2009-2021» sine mål 3 og 4 (samt auka kunnskapsgrunnlag gjennom lokale kartleggingar, som tidlegare nemnd), òg i alle enkelt-saker.</p>	<p>«For å betre tilhøva for fisk, friluftsliv og landskap i regulerte vassdrag har NVE/MD i rapport 49 – 2013 "Vannkraft-konsesjoner som kan revideres innen 2022 – nasjonal gjennomgang og forslag til prioritering" angitt 10 prioriterte vassdrag (rapporten vurderte 17 vassdrag) i Hordaland, av ein total på 38 reviderbare konsesjonar i Hordaland. Det må setjast krav til at desse 10 prioriterte vassdraga vert revidert innan 2022. Dessutan må dei resterande vassdraga verta undersøkt og vurdert for revisjon.»</p>	<p>Teksten er uklar, dessutan kan kommunar, allmenne intesseorganisasjonar, konsesjonær og vassregionutvalet be NVE starte vilkårsrevisjon av ein reviderbar konsesjon. De same aktørane har òg høve til å be NVE kalle inn kraftverk utan konsesjon til konsesjonshandsaming (§66 i vassressurslova) eller omgjere ein eksisterande konsesjon (vassressurslova §28).</p>	<p>«For å betre tilhøva for fisk, friluftsliv og landskap i regulerte vassdrag har NVE/MD i rapport 49 – 2013 "Vannkraftkonesjoner som kan revideres innen 2022 – nasjonal gjennomgang og forslag til prioritering" angitt 10 prioriterte vassdrag. Hordaland Vassregionutval vil i 2015 be NVE starte revisjon av aktuelle vassdrag prioritert i forvaltningsplan for Vassregion Hordaland med tilhøyrande tiltaksprogram.»</p>	☒
-----------	---------------------	-----	---------	---	---	---	--	---

2.8	S. 23: avsnitt 4	BKK	Argumentasjon	Høgare krav til minstevassføring kan ikkje naudsynt utliknast av auke i nedbør.	Løfte fram naudsynet for forsterka regulerbar kraftproduksjon som svar på meir ubalansert straumproduksjon frå sol, vind og småkraft.	Sjåast saman med 2.9.	«Reguleringsmagasin med kapasitet er ein føresetnad for at ein kan nyttiggjere seg den auka nedbøren. Anlegg med låg reguleringssevne kan oppleve lågare årsproduksjon om nedbøren kjem i korte intense periodar framfor over tid.»	☒
14.1 3	S. 23: avsnitt 6	FNF	Innhald	Retningslinene frå kapittel 5 i «Fylkesdelplan for vindkraft 2000-2012» bør integrerast på ein betre måte i den regionale klima- og energiplanen, slik at det kjem tydeleg fram at vindkraftutbygging kan potensielt føre til store, negative konsekvensar for naturverdiar.	Endre første setning til «Det fins fleire negative konsekvensar ved utbygging av vindkraftanlegg; det er fører til sær store og til dels irreversible arealinngrep i naturen, tap av biologisk mangfald, særskild mht. fuglekollisjonar med tårn/turbinar (rovfugl er spesielt sårbar), friluftsliv, endra landskapsbilete, forringing for reiseliv og skuggekast/støy i nærmiljøet.» Eventuell liste opp retningslinene frå Fylkesdelplanen.	Vindkraftplanen er ein eldre plan som ikkje har vore oppdatert sidan den vart utarbeidd i 1999/2000, og revisjon er heller ikkje prioritert framover i regionalt planarbeid. På overordna nivå er planen integrert i klimaplanen, men å ta inn 15 år gamle retningslinjer utan ny prosess er ikkje bra. I ein-skildsaker kan ein referere til retningslinene der dette er relevant, men må vere tydeleg på planen sin alder.	Inga endring.	☒

13.2	S. 23: avsnitt 7-8	CMR	Innhald	Vindkraftkompetanse i Hordaland har ei usikker framtid.	Hordaland fylkeskommune bør legge press på offentlege mynder for å avklare den vidare satsinga på offshore vindkraft.	Sjå strategi B3 i kapittel 3.6.	Inga endring.	☒
22.6	S. 23: avsnitt 7-8	Radøy kommune	Innhald	På energisida må eit arbeid for å gjere det lønnsamt å byggja ut offshore-vindkraft understreka som svært viktig.		Sjå strategi B3 i kapittel 3.6 generelt om fornybar energi.	Inga endring.	☒
16.1	S. 23: avsnitt 9	Norsk solenergiforening Bergen	Innhald	Det bør gjøres klart at solfange- re/solcellepaneler integrert i fasade eller på tak vil gi direkte energi til bygninger uten behov for overføringskapasitet for energien.		OK	Etter andre setning: «Sidan solfangarar og solcellepanel kan integrerast i fasade eller på tak, kan det gi direkte energi til bygningar utan trong for overføringskapasitet.»	☒
22.4	S. 24: avsnitt 4	Radøy kommune	Innhald	Me saknar vektlegging av fornybarsatsing på trevirke i planen.	Me ber Fylkeskommunen skriva satsing på fornybarenergi basert på trevirke inn i planen.	Rammevilkår for bioenergi er betra gjennom TEK10 (bygningar) og krav om innblanding av biodrivstoff i alt omsett drivstoff. I tillegg planane om biogass i bussar. Bioenergi har vore eit satsingsfelt lenge i Hordaland (sjå kapittel 3.4.4), likevel har marknadsutviklinga gått langsamare enn andre plasser i landet (omtalt). Nye tiltak kan vurderast i Handlingsprogrammet.	Inga endring.	☒

2.10	S. 24: avsnitt 9	BKK	Innhald		Dyp geotermisk energi kan matast inn i fjernvarmenettet.	Ja.	Etter første setning: «Dei kan problem-laut matast inn på eit fjernvarmenett.»	☒
13.3	S. 25: avsnitt 10	CMR	Innhald		Skilje batteri og hydrogen i to forskjellige avsnitt.	OK.	Jf. forslag.	☒
17.1 7	S. 25: avsnitt 2-6 (S. 44)	SVV	Innhald	Meir om batteriteknologi og utsikter for hydrogen.		For detaljert no.	Inga endring.	☒
13.1	S. 25: avsnitt 8-10	CMR	Innhald	Definere energibrukaren.	Elektrifisere transportsektoren og olje- og gassnæringa: det gir incentiv for desentraliserte energisystem, elbilar, hydrogen, brenselcelle-bilar/-båtar, landstrøm, elektrifisering av sokkelen, geotermi, kortreist kraft og CCS.	For detaljert.	Inga endring.	☒
13.4	S. 25: avsnitt 8-10	CMR	Innhald	Fornybar energiproduksjon nær på brukaren sjølv avlastar nettet.	Tilrettelegging av lokalpodusert fornybar energi.	Detaljert, men er nemt i strategi C10 i kapittel 3.6.	Inga endring.	☒
2.12	S. 26: avsnitt 4	BKK	Innhald	«10-15% straumeksport» er upresist og harmonerer dårleg med resten av kapitlet.	Import og eksport av energi varierer sterkt. Dette talar for å ytterlegare styrke utlandsforbindingane.	Kan presiserast. Henter tal frå statnett. http://www.statnett.no/Drift-og-marked/Data-fra-kraftsystemet/Nokkeltall-1974-2012/	«Produksjonen er 120-145 TWh i året. Gjennom døgn- og årsvariasjoner i krafttilgang og energipris vert kraft importert og eksportert. I femårsperioden 2008-2012 vart 5,4% av produksjonen i Noreg eksportert.»	☒

2.11	S. 26: avsnitt 6	BKK	Layoutfeil	Avsnitt er delt opp.	Forbind avsnitta	OK	Jf. forslag.	☒
2.13	S. 27: avsnitt 4	BKK	Innhald	Fjernvarme er ingen energikjelde, men eit system for varmenytting frå ulike energikjelder.	«Fjernvarmesystemet er energifleksibelt og kan bruke mange energikjelder. Fjernvarmens hovudidé er i å nytte lokale energikjelder som elles ikkje vart nytta. Systemet er difor lokalt tilpassa og har ulike føresetnadar frå ein stad til ein annan. Fjernvarme er i dag i bruk for å dekke låg tempererte energihøve i næringsbygg og i større bustadkompleks.»	OK	Jf. forslag.	☒
2.14	S. 27: avsnitt 7	BKK	Faktafeil	Skildring av fjernvarmenettet i Bergen.	Avfall > elektrisitet > fossil (5%).	OK.	«Energiproduksjonen til fjernvarme i Bergen kjem i hovudsak frå avfall. Dessutan blir det nytta elektrisitet og ca 5% fossile energikjelder.»	☒

2.15	S. 27: avsnitt 8	BKK	Argumentasjon	Døgnvariasjon i forbruket er ikkje tilstrekkeleg laust med smarte målarar.	«..legge til rette for at ikkje alle brukarar nyttar maksimal effekt samstundes. Det er mogleg gjennom betre styring av varme- og ventilasjonsanlegg i bygg. Skal ein oppnå betre effektstyring er eit nært samspel mellom energileverandør og byggeigar naudsynt.»	OK.	Jf. forslag.	☒
13.6	S. 28: strategi	CMR	Innhald		Ny strategi B8/9: «Geotermisk energi skal vurderast for alle større bygg.»	Sjå kommentar 13.5	Dekka av ny tekst i strategi B3 i kapittel 3.6.	☒
13.5	S. 28: strategi B3	CMR	Innhald	Forsking på og stønad til fornybar energiteknologi satt i ein strategi.	Skille ut i ny strategi B3/4: «Verkemiddel må sikre utvikling, produksjon og tilgang til marknad/sluttbrukar. Arbeide for betre vilkår for alle former for ny fornybar energi (offshore vind, geotermi, solenergi, bølge/tidevatn.»	Greitt å utvide om ein ikkje ønskjer særskilt å presisere satsing på dei energiformane som ligg nærast kommersiell realisering.	B3: «Arbeide for betre vilkår for ny fornybar energi, som solenergi, offshore vindkraft, geotermi og bølge/tidevasskraft.»	☒

16.3	S. 28: strategi B3	Norsk solenergi-forening Bergen	Innhald	Flere organisasjoner, som Norsk solenergi-forening, Zero, Naturvernforbundet og Framtiden i våre hender anbefaler at søknadspålitige tiltak som kun omhandler solenergiinstallasjoner bør være gebyrfrie for søker.	Fylkeskommunen bør samarbeide med kommunene om å tilrettelegge for gebyrfritak for solenergiinstallasjoner.	Forslag til tiltak i Handlingsprogrammet.	Inga endring	☒
16.5	S. 28: strategi B3	Norsk solenergi-forening Bergen	Innhald	Kommunene kan gi et viktig bidrag ved å legge til rette for solenergi i lokale reguleringsplaner, gjennom å regulere møneretning til øst-vest i nye byggeprosjekter, slik at takene får stor takflate mot sør.	Tilrettelegging for solenergi ved utarbeidelse av reguleringsplaner.	OK	Ny retningsline i kapittel 5.3: «Kommunal planlegging skal leggje til rette for fornybar lokal energibruk, t.d. er øst-vest-plassering av bygningar ein viktig føresetnad for solenergi.»	☒
12.5	S. 28: strategi B4	Bergen og Hordaland Turlag	Innhald	Døme på konflikt mellom utvidingsprosjekt og natur-/friluftslivverdier, viser til statlege middel til kartlegging og verdisetting av friluftslivsområder.	Klimaplanen bør leggje til grunn at for å unngå tap av viktige friluftsliv- og naturverdier, så bør kommunane oppmønst til å gjennomføre lokale kartleggingar av desse verdiane for å auke kunnskapsgrunnlaget.	Takk for forslag til tiltak i Handlingsprogrammet.	Inga endring.	☒

2.3	S. 28: strategi B4	BKK	Innhald	Uklar avveging mellom naturmangfald og fornybar energi.	Meir fokus på tiltakshavar sitt ansvar for å minimere og avbøte negative konsekvensar.	Formuleringa er lik tidlegare formulering (delmål 9). Ulike høyringsinstansar trekk i ulik retning. Gjennom prosessen med småkraftplanen er ein del avklart, og vi finn det rett å vise til desse formuleringane.	Inga endring.	☒
12.4	S. 28: strategi B5	Bergen og Hordaland Turlag	Innhald	Ikkje heile det teoretiske potensialet for opprusting av kraftverk er lønnsamt.	Klimaplanen bør inkludere eit oversyn over lønsamt oppgraderings- og utvidingspotensial for Hordaland.	Om vi hadde hatt tala ville vi ha tatt dei inn i teksten. Pr. i dag ikkje tilgjengeleg tal for oss.	Inga endring med mindre nokon kan levere tal på dette på fylkesnivå.	☒
2.4	S. 28: strategi B5	BKK	Innhald	Ytterligere nyansering i tråd med kapittel 3.4.1.	Tilføre nye nedbørsfelt til eksisterande kraftverk, utvidingsaspekt av O/U-prosjekt.	Greitt å synleggjere at opprustings og utvindingsprosjekt (O/U –prosjekt) inngår. NB må også her ta omsyn til inngrepa prosjekta medfører, sjå 14.14	«..t. d. via O/U-prosjekt.»	☒
14.1 4	S. 28: strategi B5	FNF	Innhald		Utvide strategien om effektivisering og modernisering av eksisterande vasskraftverk med «..t. d. via O/U-prosjekt under den føresetnad at oppgraderinga/utvidinga er lite konfliktfylt med natur- og friluftsverdiar.»	Sjå 2.4.	Endring som 2.4.	☒

15.6	S. 28: strategi B5	Naturvernforbundet Hordaland	Innhald	Studier fra BKK i Dalelva viser at om produksjonsøkning og reduksjon gjøres mer varsomt, forbedres levevilkårene til artene i vassdraget. Slik produksjonsmetoder burde også vært innført i hele Hordaland.	Utvide setninga om effektivisering og modernisering av eksisterande vasskraftverk med «..og tilpasse produksjonsendringar til vassdragas bereevne.»	Sjå 2.4.	Inga endring utover 2.4.	☒
2.5	S. 28: strategi B6	BKK	Innhald	For bastant formulering om prioritering av fornybar energiproduksjon kor lagring av energien er mogleg utan tap av naturmangfald.	Større opning for totalvurdering av negative og positive sider ved fornybar energiproduksjon, referanse til naturmangfaldloven si §12 om teknikkar og driftsmetodar som gjev de beste samfunnmessige resultat.	Prioritering av regulerbar kraft med minimalt tap av naturmangfald er klart ønska framfor uregulert kraft. Ved større negative verkningar av regulering må ein sjå totalbiletet av utbygginga mot eventuelle andre prosjekt.	Inga endring.	☒
12.6	S. 28: strategiar	Bergen og Hordaland Turlag	Argumentasjon	Statlege retningsliner skal leggjast til grunn for både fylkeskommunal og kommunal planlegging, den fylkeskommunale klimaplanen leggjast til grunn for det kommunale planarbeidet i Hordaland.	Retningsliner i klimaplanen bør gå fram av eit eige hovudavsnitt. Dersom «strategi» er meint som retningsliner i regional plan bør ein nytta «retningsliner» som hovudoverskrift, slik at det vert klart kva kommunane skal leggja til grunn i planlegginga.	Vi vil synleggjere retningslinene i ein eigen boks under 1.4.1.	Ny tekstboks om regional planføresegn under kapittel 1.4.1. Tekstboksen om statleg planretningsline vert flytta inn under Statlege verkemiddel i klimaarbeidet etter Juridiske verkemiddel.	☒

Kapittel 4: Bygninger

##	Kor?	Kven?	Type	Kommentar	Endringsforslag	Vårt svar	Vår endring	
2.16	S. 32: avsnitt 3	BKK	Argumentasjon	Satsing på energieffektivisering viktig avhengig av bustaden sin energistandard.	«..av eksisterande bustader (bygd utanfor TEK10).»	OK.	Jf. forslag.	☒
2.6	S. 35: strategi A/B	BKK	Innhald	S. 28: strategi B7 om nær- og fjernvarmenett krev energifleksible bygg.	Tilrettelegging for vassborne energidistribusjons-anlegg gjer bygningar kompatible med solfangarar, varmepumpar, bioenergi, nær- eller fjernvarmeanlegg.	Sjå s. 33 avsnitt 3 i kapittel om bygningar der nye større bygg som hovudregel må installere vassboren varme som følgje av TEK10.	Inga endring.	☒
13.7	S. 35: strategi D	CMR	Innhald	Berre nasjonale FoU-miljø nemnde.	For å ivareta lokal kunnskap innen området ser man det som naturleg at CMR blir forespurt om oppgaver knyttet til energieffektivisering og inngår i samarbeidsprosjekt sammen med nasjonale aktører som eksempelvis SINTEF.	OK	Jf. forslag.	☒
1.2	S. 35: strategi D	Askøy kommune	Tiltak	Regionalt kompetanseorgan for nærvarmeanlegg.		Sjå kapittel 4.2.4. Takk for forslag til tiltak i Handlingsprogrammet.	Inga endring.	☒

Kapittel 5: Arealbruk og transport

##	Kor?	Kven?	Type	Kommentar	Endringsforslag	Vårt svar	Vår endring	
15.7	S. 38: Mål	Naturvernforbundet Hordaland	Innhald	Sjå kommentar 15.2.	Starte setninga om mål for transport med «Klimagassutslepp frå vegtrafikk i Hordaland skal reduserast med 5% pr. år, slik at ut-sleppa er...»	Sjå 17.7	Kurve i kapittel 2.1 som viser utslepp-sutviklinga og lineær trend fram til måla.	☒
17.4	S. 38: Mål	SVV	Mangel	Manglar referanseår.		Riktig	«(basisår 1991)»	☒
18.1	S. 41: avsnitt 12	UFU	Innhald	Korleis vert kollektiv-transporten attraktiv for ungdom?		Sjå retningsliner i kap. 5.3. Aktuelt innspel til Handlingsprogrammet.	Inga endring.	☒
18.2	S. 43: avsnitt 1	UFU	Innhald	Attraktivt gange avheng av sikkerhet og ivaretaking av fortau og gangfelt.		Viktig poeng. Tilleggs-punkt under tiltak i kapittel 5.3.	«Vedlikehald av fortau og gangfelt skal ha høg prioritet.»	☒
17.19	S. 44: avsnitt 8	SVV	Innhald	Spenstig og interessant med «heilskapleg transportutgreiing for Hordaland», inkluder arealbruk.		Takk for forslag til tiltak i Handlingsprogrammet. .	Inga endring	☒
17.6	S. 45: mål	SVV	Argumentasjon	Eintydige mål, referanseår og talmateriale for transport og reisemid-delfordeling i Regional transportplan, Kollektiv-strategien og Klimaplanen.		Dette vil vi gjere så langt råd er	Nokre oppdaterte referanseår i kapittel 5.	☒
17.7	S. 45: mål	SVV	Argumentasjon	Mål som er langt fram i tid, kan få mindre press enn mål i nær framtid.	4-årsperioder	Fleire fråsegner går i denne retning og det syner at 4 år er ei rime-leg tidsperiode.	Kurve i kapittel 2.1 som viser utslepp-sutviklinga og lineær trend fram til måla.	☒

17.8	S. 45: mål	SVV	Argumentasjon	Skilnad mellom lange (kollektiv) og korte reiser (gange/sykkel).		For detaljert.	Inga endring.	☒
17.9	S. 45: mål	SVV	Innhald	Mål for bilparken under eige verksemd og buss/båt for fylkeskommunen.	Statistikk på utslepp frå bilar, bussar og båtar i fylkeskommunen.	Dette er underforstått, men blir tydeleggjort med tekstillegg i mål for transport.	Målet for transport gjeld også eiga verksemd.	☒
17.10	S. 45: mål	SVV	Innhald	Mål for tungtransport.		Ingen utarbeidde mål då tungtransport har særlege utfordringar i høve fornybar energi.	Inga endring.	☒
12.7	S. 45: retningslinjer	Bergen og Hordaland Turlag	Innhald	Føringar i overordna plan vil vera viktig for kommunal og fylkeskommunal tilrettelegging for gang- og sykkelveggar.	Det er spesielt viktig at ei slik tilrettelegging vert sett i samanheng med tilgang til grøntstruktur og friluftslivområder.	Særleg aktuelt i Bergensområdet . Tilleggs punkt i <i>Retningslinjer for planlegging</i> i kap. 5.3.	«I Bergensområdet skal grøntstruktur og friluftsområde vera tilrettelagt med gang- og sykkelveggar.»	☒
17.12	S. 45: retningslinjer	SVV	Innhald	Sykkelvegar må prioriterast mellom bustadsområde og skuler, ikkje senter og skule.		Viktig innspel, men også senter må vera med. Endring i <i>Retningslinjer for planlegging</i> pkt. 6 i kap. 5.3.	«Kommunal planlegging skal sikre areal for samanhengande sykkelveggar mellom målpunkt som skule, senter og bustadområde.»	☒
17.14	S. 45: retningslinjer	SVV	Innhald	Arealplanar må skildre korleis dei bidrar til å nå måla om auka sykling, gåing og kollektivtransport.		Sjå retningsline 6.	Inga endring.	☒
17.15	S. 45: retningslinjer	SVV	Innhald	Rettleiing av arealplanar som ikkje støttar opp om samordna areal- og transportplan.		Regionalt Planforum gjev i dag rettleiing.	Inga endring.	☒

11.3	S. 45: strategi A	Bergen kommune	Argumentasjon	Fylkesmannen forvaltar allereie eit statleg regelverk som langt på veg er samanfallande med klimaplanen sit forslag til planretningsliner, jamfør rundskriv H-2/14 kan berre eit forvaltningsorgan fremje motsegn til same plantema og fagområde, motsegn er eit alvorleg inngrep i planprosessen og må bygge på overordna konsekvensutreiing og ha ei konkret grunngeving.	Ta ut planretningslinene, vidarefør dagens ordning ved at fylkeskommunen er med og utformer byen primært gjennom kommuneplanprosessen.	Strategi A2 seier at «Hordaland fylkeskommune skal ta ei aktiv rolle som regional planstyresmakt». Då er det avgjerande å ha planretningsliner. Sjå motstridande fråsegner frå andre kommunar (12.3 og 22.9).	Inga endring.	☒
5.1	S. 45: strategi A	Hordaland bondelag	Innhald	Fokuset på korte transportavstandar mellom bustad, arbeidsplassar, servicetenester må ikkje bli så sterk at dette blir eit argument for nedbygging av godt jordbruksareal i sentrumsnære område.		Sjå retningsline 4 i kapittel 5.3.	Inga endring.	☒
6.2	S. 45: strategi A	Jernbaneverket	Innhald	Med bakgrunn i investeringane i dobbeltspor Arna-Bergen og Ringebu er det endå viktigare at kommunane og fylkeskommunen tek omsyn til jernbane som kollektivt transportmiddel i sine planar.	Stimulere til auka bruk av tog gjennom utbygging av bustadar og arbeidsintensive verksemdar i nærleiken av jernbanestasjonane.	Sjå retningsline 2 og 3 i kapittel 5.3.	Inga endring.	☒

15.8	S. 45: strategi A1	Naturvernforbundet Hordaland	Innhald		Utvide strategi om utbygging av eit meir konsentrert utbyggingsmønster med «...langs kollektivakser.»	Sjå retningsline 2 og 3 i kapittel 5.3.	Inga endring.	☒
17.13	S. 45: strategi A1 og retningsliner	SVV	Innhald	Konkretisering for Bergen.		Bergensområdet og Bergen sentrum er bra konkretisert i strategiar og retningsliner.	Inga endring.	☒
23.2	S. 45: strategi B	Rådet for menneske med nedsett funksjonsevne	Innhald	Meir gange/sykkel/kollektiv lettare i byområda, mens bilen er meir naudsynt i distrikta.		Sjå kapittel 5.3 og strategiane i B og D.	Inga endring.	☒
17.11	S. 45: strategi B	SVV	Innhald	Stimulere til gange/sykling til skular.		Sjå retningsline 6 med endringar og strategi B6 og B7 i kapittel 5.	Inga endring.	☒
17.16	S. 45: strategi B	SVV	Innhald	Fylkeskommunale vegar: skilja bil/syklar/gåande, utvide nettet av kollektivfelt .		Nytt strategipunkt B8.	«På fylkeskommunale vegar skal ein skilja syklande frå biltrafikken og fotgjengarar og utvida nettet av kollektivfelt.»	☒
1.6	S. 45: strategi B	Askøy kommune	Tiltak	Sykelsti mellom Askøy og Bergen.		For detaljert.	KAREN Inga endring.	☒
17.3	S. 45: strategi B4-6	SVV	Argumentasjon	Manglar referanse for tala.		Ingen basisår.	Inga endring.	☒

15.9	S. 45: strategi B4-7	Naturvernforbundet Hordaland	Innhald	Forurensning og arealbruk fra veitransport er langt over det som er bærekraftig. Bør derfor styrke ambisjoner for både kollektiv, sykkel og gange. Bør også ha en tydelig målsetting om kvalitet på sykkelvei og annen tilrettelegging og hvilke områder dette skal prioriteres.	Auke måla for kollektivbruk frå 18 til 25%, for sykkelbruk frå 10 til 25%, utvide sykkelsatsing med «Legge tilrette for ekspresssykkelvegar med plass til transportsyklar innan 5 km. Fra sentre, større arbeidsplassar og skolar. Fremme bruk av elektriske sykklar, som alternativ til bruk av bil i fylket. Tilrettelegge for låsbare sykkelskap ved sentre, kollektivknutepunkt, skolar og større arbeidsplassar.»	Måla er for Bergensområdet, ikkje Bergen kommune (sjå fotnote i kapittel 5.1)	Inga endring.	☒
14.16	S. 45: strategi B6	FNF	Innhald	Bergen kommunes "Sykkelstrategi for Bergen (2010-2019)" har som eitt av tre hovudmål at sykkelandelen i Bergen skal auke til minst 10% allereie innan 2020, ikkje 2030 som her nemnd.	«Delen av reiser med sykkel i Bergensområdet skal vere 20 % av alle reiser i 2030.»	Sjå 15.9.	Inga endring.	☒
1.5	S. 45: strategi C	Askøy kommune	Innhald	Ønskjer ikkje differensierte bompengar.		Dette er fagleg sett eit vesentleg klimatiltak vi ønskjer fylkespolitikarane skal vurdere.	Inga endring.	☒

15.10	S. 45: strategi C10	Naturvernforbundet Hordaland	Innhald		Spesifisere strategi om innfartsparkering med «...og sykkelparkering...»	Vert innarbeidd i strategi C10.	«Etablere innfartsparkering med sykkelparkering ved større kollektive trafikkknutepunkt utanfor sentrale delar av Bergen.»	☒
11.4	S. 46: strategi D	Bergen kommune	Innhald	Bergen kommune har tatt initiativ til å prøve ut biodrivstoff på flystrekninga Bergen – Oslo .	Fyllestasjon for biodrivstoff til fly på Flesland, rabattert landingsavgift for fly som går på biodrivstoff.	OK og takk for forslag til Handlingsprogrammet.	Ny strategi D24: «Flytransport skal i størst mogleg grad skje med fornybar energi.»	☒
13.8	S. 46: strategi D	CMR	Innhald		Nye strategiar: «Vere eit føregangsfylke med omsyn til innføring av hydrogen som drivstoff for bilar, bussar og skip.» «Etablere ein eigen hydrogenstrategi for fylket (jamfør Akershus).»	Sjå strategi D14, D17, D18, D20 og D26 i kapittel 5.3.	Inga endring.	☒
14.15	S. 46: strategi D	FNF	Innhald	Skyss skriver i "Miljøstrategi for Skyss – Oktober 2013" at "det langsiktige målet er å gjere kollektivtrafikken klimanøytral" (s. 6) utan at eit tidsperspektiv vert nemnd.	Skyss kan ha same ambisjonsnivå som t. d. Oslos kollektivselskap Ruter, som har som miljømål nummer to: «fase ut bruk av fossil energi innan 2020».	Sjå strategi D18 i kapittel 5.3.	Inga endring.	☒
8.2	S. 46: strategi D	Voss kommune	Innhald	Jernbanetransport har dei lågaste klimautsløppa og kan ta av for folkeauken i Bergensområdet.	Satstinga på opprusting og utvikling av jernbanen, spesielt strekninga Arna – Voss bør koma endå tydeligare fram i planen	Sjå strategi D24 og D25 og retningsline 2 og 3 i kapittel 5.3. Bør innarbeidast meir konkret i Handlingsprogrammet.	Inga endring.	☒

1.3	S. 46: strategi D	Askøy kommune	Tiltak	Tilskot til normalladestasjonar for elbilar.		Tiltak eksisterer.	Inga endring.	☒
1.4	S. 46: strategi D	Askøy kommune	Tiltak	Miljøvenleg hurtigbåt mellom Kleppestø og Bergen.			Inga endring.	☒
19.2	S. 46: strategi D	Wave Propulsion AS	Tiltak	Hydrogenferje og – buss på strekninga Bergen – Oslo med hydrogenproduksjon i Matre ved Rosendal (samarbeid med SKL).		Takk for forslag til tiltak i Handlingsprogrammet..	Inga endring.	☒
19.1	S. 46: strategi D18	Wave Propulsion AS	Innhald		Talfesta mål for utsleppsnedgang for båttransport	Vanskeleg å talfesta. Sjå strategi D26 i kapittel 5.3.	Inga endring.	☒
6.1	S. 46: strategi D24	Jernbaneverket	Innhald	Konseptvalutgreiing for nytt logistikknutepunkt i Bergen er viktig for at jernbanen også på lang sikt skal spele ei stor rolle som miljøvenleg godstransportform for Hordaland.			Inga endring.	☒

Kapittel 6: Næring og teknologi

##	Kor?	Kven?	Type	Kommentar	Endringsforslag	Vårt svar	Vår endring	
5.2	S. 48	Hordaland Bondelag	Innhald	Viser til IPCC-rapporten som ventar nedgang i matproduksjonen i verda på 2 % kvart tiår og Norges Bondelag sin strategi på klimafeltet.			«Det er trong for auka matproduksjonen i verda og at produksjonen blir meir klimaeffektiv. Likevel kan auke i jordbruksproduksjonen i Hordaland føre til at klimagassutsleppa utsleppa aukar.»	☒
15.14	S. 48: avsnitt 5-6	Naturvernforbundet Hordaland	Innhald	Innovasjon Norge der fylkeskommunen eier 49 % kan brukes aktivt for å fremme miljøvennlige innovasjon og nye bedrifter. Et fokus på regionale virkemidler for å fremme miljøinnovasjon gjennom VRI-prosjektet og liknende prosjekter vil derfor kunne være med å bidra til et grønt skifte. I tillegg bør Hordaland fylkeskommune, som del-eier i Regionale forskningsfond (RFF) Vestlandet, arbeide for å prioritere støtte til forskningsprosjekter som tar sikte på å støtte oppunder miljøvennlig innovasjon.	I 6.2.1 bør det også inkluderes eksempler på flere av de innovasjons og næringsinstitusjonene i Hordaland som kan bruke aktivt for å fremme bærekraftig entreprenørskap og innovasjon.	Slike samarbeidende institusjonar er delvis nemnde i kapittel 1 under Handlingsrommet. I kapitlet vil det også bli innarbeidd strategiar. RFF prioriterer i dag miljøvenleg innovasjon ved tildeling av støtte.	Inga endring.	☒

15.11	S. 48: mål	Naturvernforbundet Hordaland	Innhald		Utvide mål om lågast utslepp/energibruk og nytta av forskning og innovasjon med: «Satsing på berekratig matproduksjon er viktig for Hordaland.»	Godt poeng.	Strategi C11 «Satse på berekraftig matproduksjon i Hordaland.»	☒
15.15	S. 49: avsnitt 9		Innhald	Styrking av kompetanse på miljø i videregående skole er relevant på svært mange ulike linjer.	Eksempelvis kan Hordaland fylkeskommune ta initiativ til at miljø inkluderes som et kriterium i prisen for sosialt entreprenørskap som deles ut under NM i ungdomsbedrifter eller at det deles ut en egen miljøpris til ungdomsbedrifter. Det er også mulig å dele ut en egen miljøpris for ungdomsbedrift i Hordaland som er best på miljø.	Sjå 15.12.	Inga endring utover 15.12	☒
16.2	S. 49: avsnitt 9-10	Norsk solenergiforening Bergen	Innhald		Økt forståelse og fagkompetanse om solenergi er nødvendig som grunnlag for en større satsing på solenergi fremover. Undervisning om solenergi bør inngå i aktuelle fag på de videregående skolene.	Sjå 15.12.	Inga endring utover 15.12.	☒
5.3	S. 50	Hordaland Bondelag	innhald	Landbruket er heilt klart ei av dei næringane som treng meir kunnskap for å møte utfordringane. Dette gjeld både innan forskning og rettleiing.		Godt innspel.	«For å få smartare jordbruk generelt, treng vi meir spesialisert, praktisk rådgiving.»	☒

3.4	S. 50: avsnitt 8	Fjell kommune	Innhald	Kretsløpstankegangen i landbruket.	T.d. bruk av slam.	For detaljert.	Inga endring.	☒
15.12	S. 52: strategi A1-3	Naturvernforbundet Hordaland	Innhald	<p>Kapittel 6 om strategier for næring bygger mellom annet på Regional næringsplan 2013-2017. Regional næringsplan for 2013-2017 har få konkrete strategier for å fremme et klima- og miljøvennlig næringsliv. Dette er særlig problematisk tatt i betraktning at økning av klimagassutslipp i næringslivet fra 1991 til 2006 var på hele 37 %.</p> <p>80 % av utslippene kommer fra industri og bergverk. På landsbasis har industriutslippene gått opp (Kilde er høringsutkastet for klimaplan i Hordaland).</p> <p>Hordaland fylkeskommune har derfor en vei å gå for å faktisk bidra til de ønskede reduksjonene i klimagassutslipp og da er det behov for konkrete strategier. I fremtidige regionale næringsplaner der det derfor svært viktig at man i mye større grad inkluderer strategier som vil bidra til et grønt skifte i næringslivet. (I den følgende teksten vil innspillene vise til den i dag gjeldende regionale næringsplanen.)</p>	<p>Utvide strategiene utover Regional næringsplan:</p> <p>«1. Fremje meir miljøvennleg entreprenørskap og innovasjon</p> <p>2. Fremje relevant kompetanse innan miljøvennleg vare og tenesteproduksjon.</p> <p>3. Velfungerande regionar og attraktive sentre som legg mest mogleg til rette for miljøvennleg transport, f.eks. gjennom mange lokale tenestetilbod.»</p>	Endrar overskrifta på strategi A i kapittel 6.3	Strategi A: «Klimafokus i Regional Næringsplan for Hordaland <i>sine tre strategiar:</i> »	☒

4.2	S. 52: strategi ABC	Helene Fri-mannslund	Føresetnadar	Uklart korleis strategiane syt for å nå måla inn mot dei største utsleppspunkta i næringslivet i fylket.		Sjå 4.1.	Inga endring	☒
15.13	S. 52: strategi C	Naturvernforbundet Hordaland	Innhald	Det er positivt at fylkeskommunen er med å starte opp Klimapartnere som et initiativ for bedrifter som ønsker å bli mer miljøvennlig, men det er vel så viktig at industrien som bidrar mest til klimagassutslipp gjennomfører store tiltak.	Hordaland fylkeskommune bør derfor også bidra til at Business region Bergen dreier fra et fossilt til et mer miljøvennlig og bærekraftig fokus. En reduksjon på minst 37 % av klimagassutslippene bør være målsettingen for første del av planperioden.	Sjå 12.6.	Inga endring utover 12.6.	☒

Kapittel 7: Tilpassing til klimaendringar

##	Kor?	Kven?	Type	Kommentar	Endringsforslag	Vårt svar	Vår endring	
2.9	S. 62: strategi	BKK	Argumentasjon	Klimaendringar kan føre til lågare kraftproduksjon frå ikkje regulerbare anlegg.	Bruke kunnskap om nedbør i styring av energisektoren.	Sjåast saman med 2.8.	Kapittel 7.1.1: «Reguleringsmagasin med kapasitet er ein føresetnad for at ein kan nyttiggjere seg den auka nedbøren. Anlegg med låg reguleringsevne kan oppleve lågare årsproduksjon om nedbøren kjem i korte intense periodar framfor over tid.»	☒
13.9	S. 62: strategi A	CMR	Innhald		Ny strategi: «Sikre lokal energitilførsle til mindre stader. Minske sårleiken for straumbrot ved ekstremver. Det bør lagast fornybare reserve-løysingar for alle område som ikkje har tilstrekkeleg redundans.»	Sjå 3.6 strategi C og retningslinene i 7.4.	Inga endring	☒